

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is het vermogen van de gemeente om kosten die onverwacht en substantieel zijn op te kunnen vangen, zonder dat de uitvoering van taken en de bedrijfsvoering in gevaar komen. Het weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de financiële positie van de gemeente is. Voor het beoordelen van de "weerstand" is inzicht nodig in de omvang en de achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. Het gaat hierbij alleen om risico's waarvoor geen of wellicht onvoldoende verzekeringen zijn afgesloten, voorzieningen zijn gevormd of budgetten binnen de exploitatiebegroting beschikbaar zijn. In deze paragraaf gaan wij in op onze risico's en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen.

Algemeen

Wet- en regelgeving

De wettelijke kaders op het gebied van weerstandsvermogen zijn opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Hierin is bepaald dat bij de begroting en jaarrekening een paragraaf weerstandsvermogen wordt opgenomen. De bepalingen luiden als volgt (citaat uit BBV):

Artikel 11.

1. *Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:*
 - a. *de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de provincie onderscheidenlijk gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;*
 - b. *alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.*
2. *De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat ten minste:*
 - a. *een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;*
 - b. *een inventarisatie van de risico's;*
 - c. *het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;*
 - d. *een kengetal voor de:*
 - 1a°. *netto schuldquote;*
 - 1b°. *netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;*
 - 2°. *solvabiliteitsratio;*
 - 3°. *grondexploitatie;*
 - 4°. *structurele exploitatieruimte; en*
 - 5°. *belastingcapaciteit*
 - e. *een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.*
3. *Bij ministeriële regeling worden nadere regels gesteld over de wijze waarop de kengetallen, genoemd in het tweede lid, onderdeel d, door provincies en gemeenten worden vastgesteld en in de begroting en het jaarverslag worden opgenomen.*

Gemeentelijke regelgeving op het gebied van het weerstandsvermogen is opgenomen in de verordening ex. artikel 212 Gemeentewet.

In de "Financiële verordening Berg en Dal 2017", is het volgende opgenomen:

Artikel 16. Weerstandsvermogen & risicobeheersing

In een nota weerstandsvermogen en risicobeheersing stelt de raad aanvullende regels vast met

betrekking tot weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Op 17 september 2015 is de "Nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing Groesbeek 2015" vastgesteld.

Risicoregister

In het risicoregister hebben wij alle bekende risico's in beeld gebracht, beoordeeld en geanalyseerd. Vervolgens geven wij aan hoe wij met het risico willen omgaan in termen van beheersing. De risico's zijn gekwantificeerd en de risicoscore is bepaald. Per risico geven we het financiële belang aan, vervolgens bepalen wij de kans dat het risico zich daadwerkelijk voordoet, uitgedrukt in een percentage. Hierna hebben wij de risicoscore bepaald door het financieel belang te vermenigvuldigen met de kans.

Klasse-indeling

De gehanteerde klasse-indeling ziet er als volgt uit:

Klasse	Referentiebeelden	Kans	Kwantitatief
1	Zeer klein (< of 1 keer per 10 jaar). Zeer onwaarschijnlijk, komt niet voor in de branche, voor zover bekend		1 - 20%
2	Klein (1 keer per 5 - 10 jaar). Niet waarschijnlijk maar mogelijk, is binnen andere gemeenten wel eens voorgekomen (in de afgelopen 5 jaar)		21 - 40%
3	Gemiddeld (1 keer per 2 - 5 jaar). Komt zelden voor maar is wel al eens voorgekomen (in de afgelopen 5 jaar)		41 - 60%
4	Groot (1 keer per 1 - 2 jaar). Is verscheidene malen voorgekomen (3x of vaker in de afgelopen 5 jaar)		61 - 80%
5	Zeer groot (1 keer per jaar of >). Komt met enige regelmaat voor (1 of meerdere keren per jaar)		81 - 100%

Beheersen van risico's

In deze fase bepalen wij oplossingen om de benoemde risico's te beheersen. Het is van belang dat wij ook iets met de risico's doen. Voor elk risico maken wij een keuze uit de volgende vier maatregelen:

1. Beëindigen (B)

Dit houdt in dat wij beleid waar een risico door ontstaat (adviseren te) beëindigen, op een andere manier vorm te geven of geen beleid te starten dat een risico met zich meebrengt. Ook kunnen wij werkprocessen zodanig invullen, dat we bepaalde risico's vermijden.

2. Verminderen (V)

Door het risico af te dekken middels een verzekering, een voorziening of een ander budget in de begroting kunnen wij het risico verminderen. Hiermee worden de gevolgen van een risico dus beperkt. Tevens kan bij verminderen gedacht worden aan het aanpakken of wegnemen van de oorzaak van het risico.

3. Overdragen (O)

Dit kan door het beleid dat een risico met zich meebrengt, uit te laten voeren door een andere betrokken partij, die daarbij ook de financiële risico's overneemt.

4. Accepteren (A)

Als wij een risico niet (kunnen) vermijden, verminderen of overdragen accepteren wij het risico en zullen wij de eventuele financiële schade volledig middels de weerstandscapaciteit moeten afdekken. Dit betekent niet dat het risico niet beïnvloedbaar is en daarom maar geaccepteerd moet worden. Het betekent dat wij het risico op dit moment accepteren en niet op één of andere wijze afdekken. Mocht de wens bestaan om het risico in de toekomst anders te beheersen dan zullen wij moeten kiezen voor beëindigen, verminderen of overdragen.

Inventarisatie risico's

Bij dit onderdeel presenteren wij de risico's. Wij hebben een inventarisatie uitgevoerd, de risico's geanalyseerd en beoordeeld en vervolgens zoveel als mogelijk gekwantificeerd.

We kunnen de risico's als volgt onderverdelen:

- Aansprakelijkheidsrisico's
- Risico's op eigendommen
- Risico's van de bedrijfsvoering
- Financiële risico's
 - Grondexploitatie
 - Verbonden partijen
 - Open-einde regelingen
 - Grote projecten
 - Overige financiële risico's

Bedragen x € 1.000

Categorie	Risico
1. Aansprakelijkheid	410
2. Eigendommen	119
3. Bedrijfsvoering	245
4. Financieel	1.875
Totaal risico's	2.649

1. Aansprakelijkheid (totaal risico € 410.000)

Bedragen x €1.000

Categorie Onderwerp	Beh.	Fin.	Kans		Risico
		Belang	Kl.	%	score
		€			€
Nalatigheid of onrechtmatig handelen	V	100	1	5%	5
Planschade	O/V	50	1	10%	5
Schadeclaims	A	2.000	1	20%	400
Totaal		2.150			410

Nalatigheid of onrechtmatig handelen

De risico's zijn in de meeste gevallen beperkt, doordat waar mogelijk verzekeringen zijn afgesloten. Ook hebben wij in de begroting diverse budgetten beschikbaar, bijvoorbeeld om ons eigen risico af te dekken.

Planschade

Planschade dekken we zoveel mogelijk af in contracten met ontwikkelaars. In geval van een gemeentelijke ontwikkeling (waar geen verhaal kan plaatsvinden), houden we hier bij de kredietvotering rekening mee.

Schadeclaims

De gemeente loopt altijd het risico dat er schadeclaims ingediend worden. Over het algemeen zijn dit langlopende procedures waarvoor de risico's moeilijk in te schatten zijn. Daarom is hiervoor in de exploitatie geen raming opgenomen. Om de risico's toch mee te kunnen nemen in deze paragraaf, zijn we uitgegaan van een totaal bedrag van € 2 miljoen met een kans van 20%.

2. Eigendommen (totaal risico € 119.000)

Bedragen x €1.000

Categorie Onderwerp	Beh.	Fin.	Kans		Risico
		Belang	Kl.	%	score
		€			€
Eigen risico schadegevallen	V	25	3	50%	13
Schade door vandalisme/diefstal (in openb. ruimte)	V	40	3	50%	20
Onderhoud gemeentelijke gebouwen en terreinen	A	100	3	50%	50
Ruiming explosieven	V	50	1	10%	5
Bodemsanering	V	100	2	25%	25
Archeologie	V	25	2	25%	6
Totaal		340			119

Eigen risico schadegevallen

De risico's met betrekking tot onze eigendommen hebben wij aanzienlijk beperkt door het afsluiten van brand- en stormverzekeringen. Hiervoor geldt een eigen risico van € 2.500 per gebeurtenis. Zaken als bijvoorbeeld vandalisme zijn uitgesloten van de verzekering.

Schade door vandalisme/diefstal (in de openbare ruimte)

Vandalisme is niet verzekerd. De kosten vangen we op binnen de normale budgetten en leiden niet tot grote overschrijdingen. We maken ook bewuste keuzes bij het gebruik van materialen in de openbare ruimte, risicomijdend.

Onderhoud gemeentelijke gebouwen en terreinen

Wij voeren voor onze eigendommen planmatig beheer en onderhoud uit. Dit doen wij op basis van de beheerplannen en actuele inspecties. De onderhoudstoestand van de gebouwen is op peil en de noodzakelijke dotaties aan de onderhoudsvoorzieningen actualiseren we iedere drie jaar. Voor een aantal gebouwen loopt de discussie over voortgezet gebruik. Hiervoor voegen we op dit moment geen bedrag toe aan de voorzieningen.

Ruiming explosieven

Er is een risico dat bij grondwerken explosieven worden aangetroffen waarvoor onderzoeken, dan wel ruiming moeten plaatsvinden. De kosten hiervan ramen we zoveel mogelijk vooraf in de projectkosten en/of brengen we in rekening bij de ontwikkelaars. Daarnaast kunnen we een deel van de kosten declareren bij het Rijk.

Bodemsanering

Bij projecten worden partijkeuringen uitgevoerd op vrijgekomen grond. Bij het aantreffen van ernstige verontreiniging kan dit tot aanzienlijke verwerkingskosten leiden.

Archeologie

We lopen het risico dat er archeologische vondsten gedaan worden bij projecten in de openbare ruimte. Dit risico onderzoeken we door middel van het maken van proefsleuven voor de start van een project.

3. Bedrijfsvoering (totaal risico € 245.000)

Bedragen x €1.000

Categorie Onderwerp	Beh.	Fin.	Kans		Risico
		Belang	Kl.	%	score
		€			€
Bedrijfsongevallen	V/A	250	1	2%	5
Fraude en diefstal	B	p.m.	1	1%	p.m.
Afwezigheid personeel wegens ziekte of anderszins	V	628	2	25%	157
Vertrek personeel	V	100	1	10%	10
ICT	V	129	3	50%	65
Informatiebeveiliging	V	800	1	1%	8
Totaal		1.907			245

Bedrijfsongevallen

Wij hebben de "Goed Werkgeverschapsverzekering" afgesloten. Werkgevers hebben de wettelijke zorgplicht voor de veiligheid van werknemers en die zorgplicht wordt uitgebreid. De werkgever is aansprakelijk voor bedrijfsongevallen en beroepsziekten van werknemers. Ook molest is meeverzekerd. Naast ambtenaren vallen ook raadsleden, wethouders en de burgemeester onder de polis.

Fraude en diefstal

De huidige economische ontwikkelingen kunnen voor de gemeente leiden tot verhoogde prikkels of gelegenheden tot het doen van of meewerken aan fraude. Er is een Fraude- en Berovingsrisicoverzekering afgesloten.

Daarnaast zijn fysieke en/of administratieve maatregelen genomen (functiescheiding, procesbeschrijvingen). De interne controle richt zich ook op deze zaken.

Afwezigheid van personeel wegens ziekte of anderszins

Kennis en kunde zijn (tijdelijk) niet beschikbaar waardoor de kwaliteit van de organisatie en de door de organisatie geleverde producten lager worden. Uitgangspunt bij ziekteverzuim is een interne oplossing en geen externe inhuur, afhankelijk van de duur van de afwezigheid en taak.

Vertrek personeel

Als gevolg van vertrek van personeel kan er kennis en kunde verloren gaan. Daarnaast is er bij het huidige personeel veel ervaring en kennis van de lokale situatie aanwezig, welke bij vertrek verloren gaan. Dit kan leiden tot inefficiency.

ICT

Computeruitval kan tot gevolg hebben dat onze dienstverlening niet meer uitgevoerd kan worden en onze medewerkers niet meer optimaal kunnen werken. Vooral de laatste tijd zijn bedreigingen van virussen in het nieuws, hetzelfde geldt voor datalekken.

Informatiebeveiliging

Informatiebeveiliging wordt steeds actueler. Er is weliswaar steeds meer aandacht, maar het risico wordt ook steeds groter. Denk hierbij aan datalekken. In de stuurgroep BHBD is voorsnog besloten om geen cybercrime verzekering af te sluiten, maar de actuele ontwikkelingen laten zien dat de risico's groter worden.

4. Financieel (totaal risico € 1.875.000)

Bedragen x €1.000

Categorie Onderwerp	Beh.	Fin.	Kans	Risico	
		Belang		Kl.	%
		€			€
Open-einde regelingen					
Doelgroepenvervoer (wmo-cliënten en leerlingen)	A	104	3	50%	52
Nieuwe Wmo en Jeugdwet	A	1.384	3	50%	692
Hulp bij het huishouden	A	266	3	50%	133
Af-/toename aantal uitkeringen PW/IOAW/IOAZ	V/A	p.m.	2	25%	p.m.
Vangnetuitkering Participatiewet	A	p.m.	1	10%	p.m.
Toename aanvragen bijz.bijstand/armoedebestrijding	V	180	1	10%	18
Toename aanvragen schuldhulpverlening	V	20	1	25%	5
Toename aantal Bbz regeling (leningen)	A	30	2	25%	8
Toename aanvragen voorzieningen Wmo	V	65	3	50%	33
Vermindering legesopbrengsten bouwvergunningen	V	138	1	5%	7
Toename bezwaar/kwijtschelding	V	80	1	5%	4
Lagere opbrengsten OZB, AH en RH door leegstand	V/A	160	1	5%	8
Verbonden partijen					
GGD	V/A	110	3	50%	55
MARN	V/A	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
ODRN	V/A	-	2	0%	-
VRGZ	V/A	123	1	10%	12
MGR Werkbedrijf en ICT	V/A	575	3	50%	288
Grondexploitatie					
Toerekening apparaatskosten grex	V	236	1	5%	12
Economische risico's en vertraging	V/A	435	1	10%	43
Grote projecten					
Toerekenen apparaatskosten aan projecten	V	1.020	1	10%	102
Overige financiële risico's					
BTW subsidies sport	A	930	1	20%	186
Opbrengst verpakkingsafval	A	121	4	80%	97
Loonontwikkelingen	A/V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Ontwikkeling pensioen premie	A	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Prijsontwikkelingen	V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

Algemene uitkering	A/V	200	2	25%	50
Renterisico	A	25	2	30%	8
Beleggingen - dividend	A	100	1	15%	15
Decentralisatie Rijkstaken	A	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Oninbare vorderingen	V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Bezwaarschriften	V	5	4	80%	4
Garanties en borgstellingen	A	3.900	1	1%	39
Hypotheek personeel	V/B	100	1	3%	3
Wachtgeld/pensioenen bestuurders	V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Eigendommenadministratie gemeentelijke gronden	A	25	1	2%	1
Totaal		10.332			1.875

De risico's bij dit onderdeel hebben betrekking op open-einde regelingen, schadeclaims, verbonden partijen, grondexploitatie, grote projecten en overige financiële risico's.

Open-einde regelingen (totaal risico € 960.000)

Doelgroepenvervoer

De DRAN heeft een bijgestelde begroting 2018 neergelegd. Er komt een overgangsregeling voor de jaren 2017-2020 in verband met aanpassing van de verdeelsleutel. Ook vindt er onderzoek plaats naar de mogelijke besparingen op kosten. In 2018 is hierover door het bestuur reeds een besluit genomen. Voor toename van het aantal ritten schatten we het risico op 10% van de kosten van € 1.044 mln.

Nieuwe Wmo en Jeugdwet

Hier is sprake van een open-einde regeling. Afgelopen jaren zijn de uitgaven voor zorgkosten en ondersteuning fors toegenomen door toename van de aanvragen. De uitgaven zijn inmiddels gestabiliseerd en we verwachten nog een lichte stijging. Hiermee is in de raming rekening gehouden. Het tekort op sociaal domein bedraagt ca. € 1 mln. In de begroting is een taakstelling opgenomen om dit tekort tot nihil om te buigen. Een raadsvoorstel hierover behandelen we in de raad van september 2018. We lopen het risico dat de kosten verder stijgen en of we de bezuiniging niet halen. We schatten het risico in op 10%.

Hulp bij het huishouden

Toename aanvragen Hulp bij het huishouden

De tarieven voor de hulp bij het huishouden zijn onderbouwd en reëel. Het budget voor 2019 is hierop aangepast. De hoeveelheid ingezette uren voor huishoudelijke hulp blijven stabiel. In de begroting is tevens rekening gehouden met de toename van aanvragen als gevolg van verlaging van het abonnementstarief. Het risico schatten we in op 10% van € 2.66 mln.

Af-/toename aantal uitkeringen Participatiewet PW / IOAW / IOAZ

In de begroting 2019 is rekening gehouden met de vangnetuitkering. Verandering van het aantal klanten leidt tot hogere/lagere uitgaaf maar tegelijkertijd tot een hogere/lagere vangnetuitkering. Het risico wordt daarom p.m. geraamd.

Vangnetuitkering Participatiewet

In de begroting 2019 is rekening gehouden met een vangnetuitkering van € 0,844 mln. Als de uitgaven meer dan 105% van de rijksuitkering bedragen, kan de gemeente een verzoek indienen voor een aanvullende rijksuitkering. Het risico bestaat dat het verzoek om aanvullende uitkering niet of ten dele wordt verkregen wegens het niet voldoen aan de voorwaarden.

Toename aanvragen bijzondere bijstand/armoedebestrijding

De uitgaven worden geraamd op € 1,8 miljoen. De kans dat dit bedrag hoger wordt is aanwezig, maar gezien de uitgaven in de afgelopen jaren niet groot. 10% wordt als risico aangehouden.

Toename aanvragen schuldhulpverlening

Dit gaat om het risico dat het aantal aanvragen groter is dan waarmee we in de begroting rekening gehouden hebben.

Er wordt een stabilisatie van het aantal schuldhulpverlenings- verzoeken verwacht; het risico schatten we in op 10%.

Toename aantal Bbz regeling (leningen)

Dit gaat om het risico dat het aantal aanvragen groter is dan waarmee we in de begroting rekening gehouden hebben.

Er wordt een toename van de aanvragen verwacht, maar gezien de jaarcijfers over voorgaande jaren wordt het huidig budget voldoende geacht. Het risico wordt ingeschat op 10%.

Overige voorzieningen Wmo

Dit gaat om het risico dat het aantal aanvragen groter is dan waarmee we in de begroting rekening gehouden hebben. In de begroting is rekening gehouden met een toename van aanvragen als gevolg van verlaging van het abonnementstarief.

Het risico wordt ingeschat op 10% van € 650.000.

Vermindering legesopbrengsten bouwvergunningen

Dit risico is gebaseerd op 25% van de geraamde opbrengst van € 550.500 en een kans van 10%.

Toename bezwaar/kwijtschelding - kosten/minder opbrengsten

Dit risico is altijd aanwezig, maar wij schatten de kans relatief laag in.

Lagere opbrengsten onroerende zaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing door leegstand (bedrijfs)vastgoed

We lopen altijd het risico dat we minder opbrengsten realiseren door leegstand van (bedrijfs)vastgoed.

Verbonden partijen (risico € 355.000)

Hierbij gaat het om partijen waarin de gemeente zowel een financieel als een bestuurlijk belang heeft. De verbonden partijen met de grootste financiële belangen zijn de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ), de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Regio Nijmegen (GGD), de Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN), de Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN) en het werkbedrijf Rijk van Nijmegen. Voor een nadere toelichting op de verbonden partijen wordt verwezen naar de paragraaf verbonden partijen in deze begroting. Het totale risico ten aanzien van verbonden partijen is voorsnog gekwantificeerd op € 353.000.

GGD

In de begroting 2019 GGD is rekening gehouden met de extra taken voor veilig thuis vanaf 2019. Het AB heeft besloten om slechts het extra rijksbudget hiervoor in te zetten. We lopen het risico dat deze rijksmiddelen niet toereikend zijn. Dit risico schatten we in op 10%.

MARN

De risico's van de MARN zijn beperkt. Het Algemeen Bestuur heeft in de notitie Weerstandsvermogen bepaald dat voor de afdekking van de risico's de begrotingspost Onvoorzien voldoende is. Daarnaast is MARN aandeelhouder in ARN B.V.. Zij heeft één lening (in verband met grondverkoop) en geen garanties meer uitstaan naar ARN B.V.. De lening is afgedekt met een eerste recht van hypotheek. Tevens heeft MARN met ARN B.V. een vast tarief met indexering voor het door de deelnemers in de MARN aangeleverde afval. Het risico dat MARN loopt bedraagt ten hoogste de waarde van de aandelen die MARN heeft in ARN B.V. . Deze zijn gewaardeerd op verkrijgingsprijs en wel voor een waarde van € 1.701.675. Verder wordt verwezen naar de paragraaf verbonden partijen.

Door het Algemeen Bestuur is in juni 2014 besloten dat de MARN geen weerstandsvermogen dient aan te houden anders dan de € 10.000 Post onvoorzien uit de begroting.

Indien de Algemene reserve onvoldoende is om in een bepaald jaar tekorten op te vangen, die voortvloeien uit de rekening en er geen andere dekking kan worden gevonden, wordt het bepaalde in de tekst van de gemeenschappelijke regeling MARN artikel 28 van toepassing. Daarin is bepaald dat de gemeenten naar rato van het inwonertal dienen bij te dragen in tekorten van de MARN.

In onze begroting houden we rekening met € 0.

ODRN

Het totaal van de risico's van de ODRN bedraagt € 803.000. De ODRN rekent vervolgens met een dempingsfactor van 0,6 omdat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. $0,6 \times € 803.000 = € 482.000$. Het weerstandsvermogen van de ODRN bedraagt € 675.000. Dit is ruim voldoende om de risico's op te vangen. In onze begroting houden we rekening met € 0.

VRGZ

Over 2017 heeft VRGZ een negatieve exploitatieresultaat dat ten laste moet komen van de algemene reserve van VRGZ, waardoor de algemene reserve fors onder de bestuurlijk afgesproken normwaarde (5% van de omzet) komt te liggen. Hierdoor is de algemene reserve C&R (Crisisbeheersing en Rampenplan) nu ook onvoldoende op peil om daarmee de gewogen risico's volledig af te dekken. In het uiterste geval staan gemeenten garant voor het restant. Voor ons betekent dit theoretisch een risico van maximaal € 122.962.

MGR Werkbedrijf en ICT

De risico's van het werkbedrijf zijn gekwantificeerd in de begroting van het werkbedrijf. Aangezien het werkbedrijf geen algemene reserve mag aanhouden, moet elke gemeente haar risicodeel in de begroting opnemen. De verwachtingswaarde van de risico's bedraagt € 5,745 mln. en het risico op € 2.880 mln. Ons aandeel bedraagt daarin ongeveer 10%.

Grondexploitatie (risico € 55.000)

Om de risico's te beperken hanteert de gemeente een overwegend faciliterend grondbeleid. De specifieke risico's met betrekking tot de grondexploitaties zijn omschreven in de paragraaf grondbeleid.

De risico's in de sfeer van de grondexploitatie hebben vooral te maken met algemene economische ontwikkelingen die leiden tot lagere opbrengsten of hogere kosten. Hier valt bijvoorbeeld te denken aan vertraging van bouwprojecten (vooral rentekosten), het

terugtrekken van partners, of het lager uitvallen van grondprijzen ten opzichte van de ramingen. Hoewel de economische vooruitzichten weer wat gunstiger lijken te zijn, is het in de huidige economische situatie nog steeds de vraag of de geraamde opbrengsten van de bouwkevels kunnen worden gerealiseerd en op welke termijn. Om de economische risico's te kwantificeren is uitgegaan van een scenario waarin de nog te realiseren opbrengsten na 1 januari 2018 10% lager uitvallen dan geraamd en de nog te realiseren kosten 5% hoger uitvallen dan geraamd in de meest recente rapportage grondexploitaties.

Een ander risico schuilt in de toerekening van apparaatskosten aan de grondexploitaties. Wanneer projecten niet doorgaan komen de apparaatskosten mogelijk ten laste van de exploitatie. Meer informatie over de complexen van de grondexploitatie staat in de paragraaf grondbeleid.

Grote projecten (risico € 102.000)

Ook hier geldt dat we een risico lopen ten aanzien van de toegerekende apparaatskosten. Net zoals bij de grondexploitatie komen deze kosten, bij het niet doorgaan van de projecten, ten laste van de exploitatie. We hebben voor de grote projecten een risico berekend van € 102.000.

Overige financiële risico's (risico € 403.000)

BTW subsidies sport

In onze subsidieregeling staat dat wij investeringen kostendekkend vergoeden. Als er een (BTW-plichtige) sportstichting is opgericht, kan deze stichting de inkoop-BTW terugvorderen bij de belastingdienst. In dat geval vergoeden wij het netto investeringsbedrag (exclusief BTW). Per 1 januari 2019 kunnen sportstichtingen geen inkoop-BTW meer terugvragen. De reden hiervan is dat de Europese regelgeving afwijkt van de Nederlandse en dat Europa gaat eisen dat Nederland het belastingstelsel moet aanpassen.

Gevolg: De sportstichtingen kunnen geen inkoop-BTW meer terugvragen, maar kunnen wel een beroep doen op een subsidieregeling van het rijk van 20% van de kosten. Voor deze regeling geldt een subsidieplafond en een minimumbedrag aan kosten. We lopen het risico wanneer de subsidieaanvragen niet gehonoreerd worden en de investeringslasten nemen met 1% toe. In het meerjarig investeringsplan 2019 (investeringsplan in sportcomplexen) is in 2019 voor € 930.325 aan investering geraamd. Het risico schatten we in op 20%.

Opbrengst verpakkingsafval

Het verpakkingsafval van kunststof, blik en drankkartons zamelen we in de regio gescheiden in. Die apart ingezamelde hoeveelheid wordt vervolgens gesorteerd en gerecycled. Hiervoor is een sorteerrendement afgesproken van 85%. Over die 85% ontvangen we een vergoeding van Nedvang.

Op basis van een sorteerrendement van 85% is de inkomst geraamd die wij verwachten vanuit Nedvang voor het gerecyclede kunststofafval (plastic, blik, drankkartons)

Wanneer het percentage daadwerkelijk 65% bedraagt, dan realiseren we in Berg en Dal € 117.545 minder aan opbrengst voor kunststofafval. Dit betekent dan een nadeel op afval.

Over de voortgang van dit dossier overleggen we met MARN, ARN en Dar.

Voor 2019 is een nieuwe verwerker gezocht. DAR heeft via midwaste meegedaan aan een aanbesteding voor de verwerking van kunststofafval. De consequentie daarvan is nog niet doorgerekend.

Overig

Dit betreft risico's met betrekking tot loon- en prijsontwikkelingen, ontwikkeling pensioenpremie, de algemene uitkering uit het Gemeentefonds, het renterisico, de dividenduitkeringen, de decentralisatie van rijkstaken, de oninbaarheid van vorderingen, het ontvangen van bezwaarschriften, de garanties en borgstellingen, de hypotheek voor het personeel en de wachtgelden voor bestuurders.

Berekening weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit geeft aan welke middelen wij beschikbaar hebben om eventuele tegenvallers op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande zaken. De weerstandscapaciteit wordt onderverdeeld in structureel en incidenteel.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit is opgebouwd uit de:

1. onbenutte belastingcapaciteit;
2. post onvoorzien;
3. vrije begrotingsruimte;
4. structurele bezuinigingsmogelijkheden.

1. Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit bestaat uit de mogelijkheden die wij als gemeente nog hebben om onze belastingopbrengsten te verhogen binnen de wettelijke grenzen.

De totale onbenutte belastingcapaciteit bedraagt:

<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Belasting c.q. recht	Bedrag
1. OZB	2.945
2. Afvalstoffenheffing	191
3. Rioolheffing	-
4. Leges	p.m.
Totaal	3.136

Toelichting onbenutte belastingcapaciteit.

Onroerende zaakbelastingen

Voor de OZB hanteren we de zogenaamde artikel 12 norm. Op basis van de meicirculaire 2018 is deze norm 0,1905%. De onbenutte belastingcapaciteit is als volgt berekend.

<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Onderdeel	Bedrag
Berekende waarde woningen*	3.522.213
Berekende waarde niet-woningen - eigenaren*	420.268
Berekende waarde niet-woningen - gebruikers*	369.538
Totaal waarde	4.312.019
Minimale opbrengst artikel 12-norm	8.214
Opbrengsten 2019	5.269
Onbenutte belastingcapaciteit	2.945

Afvalstoffenheffing

In de begroting 2019 is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing 96%. Dit betekent dat er sprake is van een onbenutte belastingcapaciteit van € 191.000 voor de afvalstoffenheffing.

Rioolheffing

Het uitgangspunt is volledige kostendekking ofwel 100% kostendekkendheid. In de begroting 2019 is dit het geval. Dit betekent dat er geen sprake is van een onbenutte belastingcapaciteit met betrekking tot de rioolheffing.

Leges

Bij de heffing van leges hanteren we volledige kostendeckking als uitgangspunt. Van belang hierbij is dat het totale bedrag aan legesinkomsten de aan de leges toegerekende lasten volledig dekt. Wij kunnen deze kosten niet volledig in beeld brengen. Hiervoor is een verfijning van de huidige kostenverdeelssystematiek noodzakelijk. De onbenutte belastingcapaciteit kunnen wij daarom niet in een bedrag uitdrukken. In de tabel is dit aangeduid met p.m. (pro memorie).

2. Post Onvoorzien

In de begroting is voor 2019 € 25.000 geraamd als stelpost voor onvoorziene uitgaven.

3. Vrije begrotingsruimte

In de begroting is een jaarlijkse stelpost van € 49.000 opgenomen voor nieuw beleid. Dit bedrag kan aangemerkt worden als vrije begrotingsruimte.

4. Structurele bezuinigingsmogelijkheden

Er zijn geen structurele bezuinigingsmogelijkheden die ingezet worden als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is opgebouwd uit de:

1. algemene reserve;
2. bestemmingsreserves, waarvan de bestemming nog kan worden gewijzigd;
3. stille reserves;
4. incidentele bezuinigingsmogelijkheden.

1. Algemene reserve

De begrote stand van de algemene reserve per 31 december 2019 is € 10.781.000. De begrote stand van de vaste algemene reserve bedraagt € 17.220.000. Totaal: € 28.001.000.

2. Bestemmingsreserves

Er zijn geen bestanddelen van de bestemmingsreserves beschikbaar als weerstandscapaciteit.

3. Stille reserves

Het gaat bij stille reserves om de overwaarde van gemeentelijke bezittingen die direct verkoopbaar zijn zonder dat de bedrijfsvoering of het gemeentelijke beleid hierdoor wordt beïnvloed. De overwaarde (stille reserve) betreft het verschil tussen de verwachte verkoopopbrengst en de begrote boekwaarde per 31 december 2019.

Wij hebben onze bezittingen beoordeeld op de benoemde uitgangspunten. Een groot deel van onze bezittingen is nodig voor de bedrijfsvoering en de uitvoering van ons beleid. Ons gemeentehuis gebruiken we voor ons bestuur en de publieksservice. De onderwijs- en welzijnsgebouwen zijn beleidsmatig noodzakelijke voorzieningen. De enige stille reserve die we hebben is de waarde van de gronden, die op de balans verantwoord is onder de materiële vaste activa. De actuele waarde ligt **€ 697.000** hoger dan de boekwaarde van € 303.000.

4. Incidentele bezuinigingsmaatregelen

Er is geen sprake van incidentele bezuinigingsmaatregelen die kunnen bijdragen aan de incidentele weerstandscapaciteit.

Totaaloverzicht weerstandscapaciteit

De totale weerstandscapaciteit van de gemeente ziet er als volgt uit:

Onderdeel	Bedrag
<i>Bedragen x € 1.000</i>	
<u>Structurele weerstandscapaciteit</u>	
1. onbenutte belastingcapaciteit	3.136
2. post onvoorzien	25
3. vrije begrotingsruimte	49
4. structurele bezuinigingsmogelijkheden	-
Totaal structurele weerstandscapaciteit	3.210
<u>Incidentele weerstandscapaciteit</u>	
1. algemene reserve	28.001
2. bestemmingsreserves	-
3. stille reserves	697
4. incidentele bezuinigingsmogelijkheden	-
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	28.698
Totaal weerstandscapaciteit per 31-12-2019	31.908

Ratio weerstandsvermogen

Op basis van het risicoprofiel en de inventarisatie van de weerstandscapaciteit bepalen wij ons weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen drukken wij uit in een verhoudingsgetal.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit (= totaal risicoscore)}}$$

Op basis van de begroting 2019 ziet de weerstandsratio er als volgt uit:

		Begroting 2019	Begroting 2018	Rekening 2017	Begroting 2017
Ratio	$\frac{31.908}{2.649} =$	12,05	9,88	11,33	8,31
weerstandsvormogen					

Conclusie

Onze weerstandsratio is uitstekend.

Hierbij maken wij de volgende kanttekening:

Veel risico's zijn niet of nauwelijks in te schatten. Deze hebben we als "p.m." (pro memorie) meegenomen. We weten dat we de risico's lopen, maar weten niet hoe hoog deze zijn. Deze risico's nemen we niet (of met de waarde 0) mee in de totaalstellingen. Dit betekent eigenlijk dat het totaal van de risico's te laag is.

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen dienen we dit te normeren. Hiervoor maken we gebruik van onderstaande waarderingstabel. Deze tabel is ontwikkeld door het

Nederlands Adviesbureau Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente. Diverse gemeenten gebruiken deze tabel, die een goed inzicht geeft in de vraag of er genoeg weerstandscapaciteit is.

Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
> 2,0	Uitstekend
$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
$0,8 < x < 1,0$	Matig
$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

Met een weerstandsvermogen van 12,05 beschikken wij op dit moment over een uitstekend weerstandsvermogen. Er zijn voldoende middelen om de in beeld gebrachte risico's op te kunnen vangen.

In 2019 komen wij met een visie hoe we willen om gaan met ons weerstandsvermogen en de zeer gunstige ratio.

Financiële kengetallen

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (Bbv) moeten gemeenten een vijftal financiële kengetallen opnemen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van de begroting en de jaarstukken. Het doel is om op deze wijze makkelijker inzicht te verschaffen in de financiële positie van de gemeente.

De vijf kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of op te vangen. Ze geven inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid. Hoe de kengetallen in relatie tot de financiële positie moeten worden beoordeeld, is voorbehouden aan de raad. Hiervoor zijn geen algemene normen gegeven.

Toelichting kengetallen

De kengetallen betreffen:

- 1a. de netto schuldquote;
- 1b. de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
2. de solvabiliteitsratio;
3. de grondexploitatie;
4. de structurele exploitatieruimte;
5. de belastingcapaciteit.

De kengetallen worden hieronder inhoudelijk toegelicht.

Netto schuldquote & de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Omdat er bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden te berekenen. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is én wat dat betekent voor de schuldenlast.

De solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal verstaan. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Kengetal grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant beoordeelt ieder jaar bij de jaarrekening of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente.

Berekening kengetallen

Kengetal	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1a. Netto schuldquote	28%	41%	47%	50%	49%	44%
1b. Netto schuldquote met correctie alle verstrekte leningen	16%	26%	33%	37%	37%	31%
2. Solvabiliteitsratio	55%	50%	46%	44%	43%	44%
3. Grondexploitatie	2%	6%	6%	5%	4%	4%
4. Structurele exploitatieruimte	-2%	0,3%	0,2%	0,1%	0,6%	0,6%
5. Belastingcapaciteit	92%	93%	98%	98%	98%	98%

Beoordeling kengetallen

Zoals aangegeven bestaan er geen algemeen geldende of wettelijk voorgeschreven normen voor de beoordeling van de financiële kengetallen in relatie tot de financiële positie van de gemeente. Voor een afgewogen beoordeling van de financiële positie moeten de financiële kengetallen in hun onderlinge samenhang en binnen de specifieke context van de gemeente worden bekeken.

Om de beoordeling gemakkelijker te maken hebben wij in de laatste kolom van bovenstaande tabel een normering opgenomen. Deze normering is gelijk aan de normen die de provincie Gelderland in het kader van haar financiële toezichtsfunctie hanteert. Hierbij wordt gewerkt met de drie categorieën 'A', 'B' en 'C'. Aan deze categorieën is geen kwalificatie gegeven, omdat normering in eerste instantie door de gemeente zelf plaats dient te vinden. Wel kan over het algemeen worden gesteld, dat categorie A het minst risicovol is en categorie C het meest.

In samenhang geven de kengetallen een positief beeld van de financiële positie van de gemeente Berg en Dal. De schuldpositie is op een aanvaardbaar niveau, er is sprake van enige onbenutte belastingcapaciteit en het weerstandsvermogen is uitstekend zodat wij in staat zijn om eventuele financiële tegenvallers op te kunnen vangen.

Kengetal	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1a. de netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
1b. de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90%	90-130%	>130%
2. de solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
3. de grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%
4. de structurele exploitatieruimte	Begr én MJR >0%	Begr én MJR >0%	Begr én MJR <0%
5. de belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%

Ten aanzien van de grondexploitaties geldt dat deze jaarlijks worden geactualiseerd en dat de waardering van de grondexploitaties wordt betrokken in het oordeel van de accountant ten aanzien van de getrouwheid van de jaarrekening. Dit oordeel is tot op heden positief. Waar nodig zijn voor voorziene exploitatietekorten afdoende voorzieningen getroffen.